

אם עקרו התנחלויות, אולי אפשר לעקור גם קניונים בשבת

שחר אילן

יוזמי החוק לסגירת הקניונים בשבת נשענים על תקדים ההתנתקות בניסיון לקדם את החוק ולהעבירו בכנסת הבאה

להתנתקות הייתה השפעה דרמטית על המשא ומתן בין דתיים לחילונים בנוגע לסגירת הקניונים שפועלים בשבת. הטענה רווחת בקרב חילונים היא שבנושא מרכזי מסחר כמו שפיים וצומת ביל"ו הדתיים איחרו את הרכבת ואי אפשר לסגור מקומות שמאות אלפי אנשים קונים בהם בכל שבת. מאז ההתנתקות הדתיים לא מוכנים עוד לקבל את הטענה הזאת.

ביום ראשון קיים המכון הישראלי לדמוקרטיה יום עיון לרגל פרסום הספר "שבת אחים" (בעריכת אורי דרומי), שעוסק בניסיונות להגיע להסכמות בין דתיים וחילונים ובייחוד באמנת גביון מדן, שפורסמה במסגרת המכון. חתן פרס ישראל למחשבת ישראל, הפרופ' אבי רביצקי, מהאוניברסיטה העברית אמר שם שגם בנוגע להתחלואות "אמרו לי שאיחרתם את הרכבת. פתאום מתברר שהכל הפיך. אני שואל את עצמי, אם אפשר היה לעקור את גוש קטיף, אולי אפשר גם לעקור קניונים בשבת, למרות שהדברים נראים בלתי הפיכים".

ראש ישיבת הר עציון, הרב יעקב מדן, ממחברי האמנה, היה עוד יותר נחרץ: "קניון שפיים הרבה פחות חוקי מהבתים בעמונה", אמר. "אפשר היה להחרים 30 בתי כנסת, אפשר היה להגלות עשרת אלפים איש מבתיים ואי אפשר לסגור כמה קניונים?" לדבריו, כמעט כל פעילות המסחר בשבת אינה חוקית. "האם החוק הוא רק לדבר אחד, ורק שם אפשר להחזיר את הרכבת וכאן אי אפשר להחזיר את הרכבת?"

מדן הזהיר, ש"אם לא תהיה שבת במדינת ישראל במסחר ובתעשייה, אנחנו שנפרדנו במקומות המגורים, נצטרך להיפרד גם במקומות העבודה". לדבריו, במצב כזה תהיה "פרידה לשתי חברות שונות: ו"שנאת אחים תהומית", משום שבני שתי החברות יכירו זה את זה רק דרך מתווכים פלגניים כמו הטלוויזיה.

על פי אמנת גביון-מדן, יתאפשרו פעילויות בידור ותרבות בשבת, אבל לא מסחר. כן תונהג תחבורה ציבורית בהיקף מוגבל. ההסדרים המקומיים יקבעו על ידי ועדות שירימו הרשויות המקומיות. מועצת יח"ד, הפועלת למציאת פתרונות למחלוקות ביחסי דתיים וחילונים וקרן אבי-חי לעידוד ההידברות בחברה הישראלית, משקיעות בשנה האחרונה מאמץ רב בקידום חוק השבת המבוסס על האמנה. בשבוע הבא תכנס מועצת יח"ד קואליציה של עשרים ארגונים חברתיים המתנגדים למסחר בשבת מסיבות חברתיות: החשש לניצול עובדים ולפגיעה בעסקים קטנים.

הלהקה הנוודת

המועצה שאפה גם לקיים מפגש של פוליטיקאים התומכים בחוק, אבל לדברי מנכ"ל בית מועצת יח"ד, אודי כהן, היא קיבלה "בקשות ממספר לא קטן של חברי כנסת לעתיד" לדחות את המפגש עד אחרי הבחירות. כל זאת כדי לא לשחק לידיהם של פלגי שינוי ולספק להם חומר

תעמולה. במכתב שהפיץ כהן הוא מסביר, ש"כיוון שאנו משתדלים מאוד שהיוזמה לאיסור המסחר בשבת לא תקשור, מניה וביה, עם המחלוקת בנושאי דת ומדינה ובימלחמות המוכרות עד לעייפה' בין דתיים וחילונים נענינו לבקשה זו".

מי אמור להשתתף בכינוס הפוליטיקאים? אולי שלי יחימוביץ', שסיפרה עם כניסתה לפוליטיקה: "אני חושבת שחילול השבת בקניונים זה דבר מחריד". או חברה לרשימה, עמי איילון, שאמר: "אין לי בעיה עם זה שהקניונים יהיו סגורים בשבת, שהם יידע לבלות גם במקומות אחרים".

ולמרות הפעילות הרבה, הד"ר אשר כהן מאוניברסיטת בר אילן, שמתמחה בנושאי דת ומדינה, מתלונן על מיעוט התמיכה הציבורית ביוזמה. לדבריו, הוא ראה בכינוס ביום ראשון את "אותה להקה נודדת שעוברת מסימפוזיון לסימפוזיון ומדברת על אותם נושאים. יש כמה אלפים שעוסקים בנושא ומוכנים לפשרה, וכשאני אומר כמה אלפים אני באמת לארג". האלפים האלה נמצאים, לדבריו, בתווך בין שתי קבוצות גדולות: הקבוצה של הקיצונים, הדתיים והחילונים, שלא מוכנים להתפשר על קוצו של יו"ד, וקבוצת האדישים שזה פשוט לא מעניין אותם.

כהן דיבר גם על קושי לאכוף את החוק בנושאי מסחר בשבת. הוא סיפר על מודעות דרושים שמתפרסמות בעיתון בשפה הרוסית "וסטי", "שבהן מעסיק חילוני מחפש עולה לא יהודי לעבודה בשבת, כדי למנוע משר חרדי לשלוח אליו פקח דרוזי".

חזיר חברתי

ראש ישיבת ההסדר בפתח תקווה, הרב יובל שרלו, סיפר בכינוס על ההתלבטויות הקשות שמעוררת הפעילות של רבנים למען צדק חברתי, בין השאר בנושא העבודה בשבת. הארגון הדתי "במעגלי צדק" יזם חלוקת תו תקן חברתי (מעין תעודת כשרות חברתית) למסעדות ועסקי אוכל שמשלמים לעובדים שכר מינימום, שומרים על חוקי העבודה וכו'.

הבעיות התחילו כשהקבוצה רצתה להפיץ את תו התקן מחוץ לירושלים. בירושלים יש מספיק תעודות כשרות. בגוש דן זה הרבה יותר מסובך, ולכן הובאה אל הרבנים של מעגלי צדק השאלה, האם להניק תו תקן חברתי למסעדות ועסקים שאינם שומרים כשרות, כלומר בין היתר מגישים בשר חזיר ושרצים. קבוצה שלמה של רבנים, כך גילה הרב שרלו, החליטה להתיר מתן תו תקן חברתי לעסקים לא כשרים והדבר "קיבל גיבוי די רחב". הוא הסביר, שאמנם "קשה מאוד למכור חזיר חברתי או תחזיר תורני, אבל העובדה שעסק נוהג שלא כשורה בענייני כשרות, לא מונעת את הצורך שינהג כשורה בנושאים של העסקה".

אלא שהעדר כשרות כרוך לעתים קרובות גם בעבודה בשבת, וזו, כך מסביר שרלו, שאלה הרבה יותר מסובכת. מצד אחד קשה לראות את ההבדל ההלכתי בין עסק שמחלל שבת לעסק לא כשר. מצד שני, אומר שרלו, עסקים שפתוחים בשבת לעתים קרובות "מעבידים, במובן של עבדות, את הפועלים והמועסקים. איך אפשר לתת להם תו תקן חברתי?" הוא סיפר ש"הדילמה הזו עדיין לא הוכרעה. יש התלבטות מאוד גדולה. אחד הרבנים הציע שיהיה כתוב על תעודת תו התקן החברתי 'מקום זה פתוח שבעה ימים בשבוע', משהו כמו למכור קופסת סיגריות אבל לציין עליה שהעישון מסוכן לבריאות".

שרלו הציג גם דילמה נוספת. לדבריו, אין דבר צודק יותר והוגן מכך שתהיה תחבורה ציבורית בשבת, מפני שזה מאפשר לאלה שאין מכונית מצויה בכיסם לבלות וליהנות ביום השבת כדרכם". מצד שני, אמר, השבתת התחבורה הציבורית היא אחד הסמלים החשובים של אופיו של יום

השבת. הרב מדן סיפר, ש"גם אני נשאלתי לגבי השאלה של תו תקן של חזיר בהכשר וחילול שבת בהכשר, ואחרי התלבטויות רבות גם אני בעצם דחפתי שדבר כזה יהיה".

גביזון: אנשים יכולים להסתגל

למה שהמוני החילונים יסכימו לוותר על האפשרות הכל כך נוחה לערוך קניות בשבת?
רות גביזון: "אם המוני החילונים חושבים שקיום דורש איזשהו עומק תרבותי, הם יכבדו את הצורך ביום מנוחה משותף. לא מספיק שיהיה לכל אדם יום מנוחה אחד בשבוע. צריך שזה יהיה לכולם באותו יום. היכולת שלי לעשות קניות בשבת היא אי היכולת של מישהו אחר לנוח אותו יום".

ההשוואה שעשו פרופסור רביצקי והרב מדן בין ההתנתקות לסגירת הקניונים, מכילה את ההנחה שסגירת הקניונים היא צעד מאוד דרמטי.

"במובן מסוים זה נכון. יכולה להיות מלחמה מדי שבת, כמו בכביש בר אילן. לעצור את מי שמרוויח הרבה כסף מלמכור בשבת זה מאוד קשה. אבל אנשים יכולים להסתגל לחיות בלי קניות בשבת ורוב הציבור החילוני יינהנה מזה ויקבל את זה בעין יפה, בייחוד עם העסקה שמאפשרת בילוי ותחבורה ציבורית".

למה שאנשים יסכימו לוותר על קניות כדי לקבל בילויים שפועלים ממילא?

"התשובה היא שלטון החוק. הרב מדן ציין שהמצב המשפטי בתחום המסחר בשבת יותר חמור מאשר הבתים בעמונה. ובאמת, האיסור על מסחר בשבת כל כך לא נאכף, שזו פשוט בדיחה. דווקא מפני רוצים לשים כל כך הרבה משקל על שלטון החוק ולהרוס בתים במאחזים כי הם בלתי חוקיים, אז עצימת העיניים השיטתית להפרת החוק בנושא השבת לא טובה. שלטון החוק צריך לחול על כל החוקים. חוקים מעוררים כבוד כאשר הם משקפים החלטה ערכית אמיתית של החברה ונאכפים בקפידה. העסקה טובה לחילונים, כי היא לוקחת משהו לא חוקי שקיים במציאות (מסחר) אבל נותנת להם בחוק משהו אחר וחשוב (בילוי ותרבות) שגם הוא כיום לא חוקי".

יש אנשים שהבילוי שלהם זה קניות.

"אפשר את הבילוי של הקניות לעשות שישה ימים בשבוע. יש מדינות נוספות שנוהגות כך, והן עושות את זה בגלל שיפוט תרבותי הנתמך בכוח הכלכלי החזק של ארגוני העובדים. אם שלי יחימוביץ' ועמיר פרת וההסתדרות ייאבקו, כמו שהבטיחו, על הזכות של העובדים לא לעבוד ביום שבו המשק לא עובד, זה יהיה הישג אדיר לחברה הישראלית. יש עכשיו הזדמנות של התארגנות של קבוצות שרוצות להיאבק על זה ואני מקווה שהפעם זה יצליח".